

TİKSİNME EĞİLİMİ VE DUYARLILIĞI- REVİZE ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE GEÇERLİK VE GÜVENİRLİĞİ

THE VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE DISGUST PROPENSITY AND SENSITIVITY SCALE-REVISED IN TURKISH

Dr. Öğr. Üy. Gülcan ARUSOĞLU

Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksek Okulu, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Kırklareli/Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-9676-0025

Cite As Arusoğlu, G. (2021). "Tiksınme Eğilimi Ve Duyarlılığı- Revize Ölçeğinin Türkçe Geçerlik Ve Güvenirligi", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:6, Issue:25, pp:888-895

ÖZET

Giriş: Son yirmi yılda, tiksınme (iğrenme) ve tiksınmenin insan davranışları ve alışkanlıkları üzerindeki etkilerine olan bilimsel ilgi hızla artmış olsa da yayınlanmış çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışmadaki amaç van Overveld ve ark. (2010) tarafından geliştirilen Tiksınme Eğilimi ve Duyarlılığı Ölçeği (TEDÖ-R)'nin Türkçe uyarlamasını gerçekleştirmektir.

Yöntem: Araştırma örneklemini 2020 yılında Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu'nda okuyan 375 öğrenci oluşturdu. Katılımcılar TEDÖ-R'yi ve kişisel bilgi formunu doldurdu. Yazılı izin, ölçek sahiplerinden, Kırklareli Üniversitesi'nden ve öğrencilerden alındı.

Bulgular: İç tutarlık güvenirligi için cronbach alfa katsayısı 16 madde için 0,916 belirlendi. Model uyumunun test edilmesi için de Hotelling T2 testi yapıldı ($p<0.001$). Barlet testi sonucu $p<0,001$ düzeyinde anlamlı ve Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) değeri 0.930 olarak bulundu. Faktör analizine göre ölçeğın 2 alt boyutu gösterilmiştir. İki faktör toplam varyansın %53,29'unu açıklamaktadır. Bulgular TEDÖ-R (DPSS-R)'nin kullanımını desteklemektedir. Uyarlanmış ölçeğın yüksek düzeyde tiksınme eğilimini ve duyarlılığını açıklayabildiği söylenebilir.

Sonuç: Yapısal özellikler ve TEDÖ-R' nin iç tutarlılığı açısından, Türkçe versiyonu kabul edilebilir düzeyde bir çalışma olduğunu göstermektedir. Tiksınme eğilimi ve duyarlılığı belirlendikten sonra bireyler ve belki daha sonra uygun hasta gruplarına uygulanması önerilir ve ölçek araştırmalarda kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Tiksınme Eğilimi ve Duyarlılığı- Revize Ölçeği (TEDÖ-R), beslenme, tiksınme

ABSTRACT

Introduction: Although scientific interest in disgust and its effect on human behavior and habits has increased rapidly in the last two decades, published studies are limited. The aim of this study was to carry out the Turkish adaptation of the Disgust Propensity and Sensitivity Scale-Revised (DPSS-R) improved by van Overveld et al. (2010).

Methods: The research sample consisted of 375 students studying at Kırklareli University School of Health Sciences in 2020. Participants filled out the DPSS-R and personal information form. Written permission was obtained from the scale owners. Kırklareli University and students.

Results: Cronbach's alpha coefficient for internal consistency reliability was determined as 0.916 for 16 items. Hotelling T2 test was performed to test the model fit ($p<0.001$). The Barlet test results was significant at $p< 0.001$ level and the Kaiser-Meyer-Olkin measure of Sampling Adequacy (KMO) value was 0.930. According to factor analysis, 2 sub dimensions of the scale are shown. Two factors explain 53.29% of the total variance. Findings support the use of DPSS-R. It can be said that the adapted scale can explain the high level of disgust tendency and sensitivity.

Conclusion: In terms of structural and internal consistency of DPSS-R, the Turkish version shows that it is an acceptable study. After determining the tendency and sensitivity of disgust, it is recommended to be applied to individuals and perhaps later to appropriate patient groups and the scale can be used in research.

Keywords: Disgust propensity and sensitivity scale- revised, nutrition, disgust

1. GİRİŞ

Tiksınme duygusu Obsesif- Kompulsif Bozukluk (OKB)'nin birçok belirtisi ile ilişkilidir (Thorpe, Patel, & Simonds, 2003). Literatürdeki çalışmalar büyük oranda bu duygunun, bulaşma/kirlenme içerikli OKB belirtileri ile olan spesifik ilişkisine odaklanmaktadır (Haidt, McCauley, & Rozin, 1994; İnözü & Eremsoy, 2013; Woody & Tolin, 2002). Haidt, McCauley ve Rozin (1994) (Haidt et al., 1994) tiksınme tepkisinin, yiyecek, koku, hayvanlar, vücut salgıları, cinsellik, parçalanmış organ/beden, ölüm, hijyen başta olmak üzere çok farklı uyarıcı grubu tarafından ortaya çıkarılabilen duyuşsal, bilişsel ve fiziksel boyutları olan çok bileşenli bir duygu olduğuna dikkat çekmişlerdir (İnözü & Eremsoy, 2013). Tiksınme, yeme davranışını ve el yıkamayı etkileyebilecek kadar günlük yaşantımızda önemli bir rol oynamaktadır (Ammann, Hartmann, & Siegrist, 2018).

Tiksınme deneyimlerinde bireyler arası farklılıklara odaklanan çalışmalar, tiksınme eğiliminin kan korkusu ve örümcek korkusu gibi bazı bozukluklarla ilişkili olduğunu göstermiştir (Sawchuk, Lohr, Tolin, Lee, & Kleinknecht, 2000). Bugüne kadar gelen birikimli kanıtlar tiksınme eğiliminin ve tiksınme eğilimine daha kolay girmedeki deneyimlerin, örümcek fobisi, kan fobisi ve seksüel disfonksiyon gibi psikopatolojinin

içinde yer aldığını göstermektedir (M. van Overveld, de Jong, & Peters, 2010). Bu konuları ele almak için Tikslenme Eğilimi ve Duyarlılık Ölçeği (DPSS) tasarlanmıştır. Bu faktörler kan ve örümcek korkusuyla ilişkilidir. Var olan bulgular, psikopatolojide bağımsız olarak rol oynayabilen faktörler olarak iğrenme eğilimi ve duyarlılığındaki bireysel farklılığın önemini desteklemektedir. Psikopatolojide iğrenme eğiliminin (herhangi bir duruma duyulan tikslenme duygusuna tepki vermeye yönelik genel bir eğilim olarak tanımlanmıştır) potansiyel rolüne artan bir ilgi vardır. DPSS, şu anda iğrenme araştırmasında mevcut olan endeks kaynağına değerli bir katkı sunmaktadır (W. Van Overveld, de Jong, Peters, Cavanagh, & Davey, 2006).

Benzer bir şekilde, iğrenme eğilimi ve duyarlılığı, iğrenme ile ilişkili psikopatolojik şikayetleri etkileyebilir ve tahmin edebilir. Sonuç olarak, her iki faktörü ölçen bir araç, halihazırda mevcut olan enstrümanlara değerli bir katkı sağlayacaktır. Bu düşüncelere dayanarak, iğrenme eğilimi ve duyarlılık ölçeği (DPSS), iğrenme eğilimi ve duyarlılığını (W. Van Overveld et al., 2006) kapsayacak şekilde tasarlanmış ve bu özelliklerin belirli faktörlerden bağımsız olarak ölçülmesi için tasarlanmıştır. Van Overveld vd. (2006) DPSS psikometrik özelliklerini incelemiş olup Dutch toplumunda spesifik fobilerle olan ilişkisini ölçerek 16 maddeden oluşan DPSS-R 'yi geliştirmişlerdir.

Overveld ve ark'nın (2006) yaptığı çalışmada, psikometrik özellikler (yani, faktör yapısını, güvenilirliği, geçerliliği), eğilimlerin ve duyarlılığın şiddet farkı ve kan korkusu ve örümcek korkusu arasında fark yaratıp yaratmadığı araştırılarak bu ölçek oluşturulmuştur. İlave olarak, bayılma, kan fobisinin spesifik bir belirtisidir (W. Van Overveld et al., 2006).

Yaptıkları çalışmalar açıklanacak olursa DPSS'in, tikslenme eğilimi (iğrenme duygusu ile reaksiyona girme eğilimi) ve tikslenme duyarlılığı (iğrenme hissini tedirgin edici bir şey olarak görme eğilimi) arasında anlamlı bir şekilde fark olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca, doğrulayıcı faktör analizi, iki alt ölçeği bağımsız bir örnekleme doğrulamış ve verileri tek faktörlüden çok, iki faktörlü olmasının daha anlamlı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, iğrenme eğilimi ve hassasiyeti arasındaki etkileşim bazı bozukluklardan farklılık gösterebilir. Örneğin, örümcek fobisi olanlar örümceklerin iğrenç olduğunu düşünmelerine rağmen, korku duymalarındaki baskınlık bir bozukluk göstergesi olabilir (W. Van Overveld et al., 2006).

Revize edilmiş DPSS-R iç tutarlılık ve faktör yapısı açısından iyi psikometrik özellikler göstermiştir (Olatunji, Cisler, Deacon, Connolly, & Lohr, 2007). Son zamanlarda psikometrik nitelikleri daha da valide edilmiştir (Fergus & Valentiner, 2009). Özet olarak tikslenme ile ilgili ülkemizde yapılmış çalışmalar sınırlı olup DPSS-R ölçeği ile ilgili ülkemizde yapılmış hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle DPSS-R'nin Türkçe'ye uyarlanarak psikometrik özelliklerinin incelenmesinin, bu konuda ülkemizde gelecekte yapılacak bilimsel araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın temel amaçları, (1) alanda yaygın olarak kullanılan değerlendirme aracı olan DPSS-R Türkçe'ye uyarlanması, (2) DPSS-R'nin faktör yapısının ve faktör madde dağılımının incelenmesi ve orijinal versiyonu ile karşılaştırılması, (3) ölçeğin iç tutarlılığının test edilmesi. Bu çalışmanın temel amacı, Overveld ve ark. (2006) tarafından geliştirilen "Tikslenme Eğilimi ve Duyarlılığı Ölçeği-R'nin (DPSS-R)" Türkçe formunun ülkemiz için geçerliği ve güvenilirliğini incelemektir.

2. YÖNTEM

Çalışmaya başlamadan önce Kırklareli Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulundan izin alınmıştır. Araştırma, Mart ve Mayıs 2020 tarihleri arasında "rastgele" örneklemeyle belirlenen üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin örnekleme Kırklareli'deki bir üniversiteden seçilmiştir. Çalışmaya katılan 375 kişiden 205'i (% 54,7) erkekti, 170 kişi (% 45,3) ise kadındı ve çalışma katılımcılarının yaş ortalaması 25,95 ± 5,97 yıldı. 375 katılımcının analizi yapıldı, ölçeği tamamlamayı gönüllü olarak kabul eden ve ölçeğindeki tüm maddelere tamamen cevap veren 375 kişi çalışmaya alındı. Bu çalışma Helsinki Deklarasyonu 2008 prensiplerine göre uygun olarak yapılmış olup 18.03.2020 tarihinde P0193R00 protokol kodlu Kırklareli Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında faktör analizi yapabilmek için örneklem sayısını belirlemek için ölçek madde sayısının 5 katı ile 20 katı arasında olması önerilmekte olup güç analizi sonucunda %95 güven düzeyinde ve $\alpha=0.05$ anlamlılık seviyesinde %80 güç için örneklem büyüklüğü 375 olarak belirlenmiştir. Uygulama sonucunda ölçeği eksiksiz dolduran 375 kişinin verisi değerlendirmeye alınmıştır.

Ölçeğin Türkçeye çeviri aşamasında ölçeği geliştiren M. Van Overveld'den izin alınmış ve İngiliz dili ve edebiyatında 4 öğretim üyesi tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu dört çeviri gözden geçirilmiş ve en uygun ifadelerden Türkçe metin elde edilmiştir. Yine farklı bir öğretim üyesine Türkçe'den İngilizceye çevirisi

yaptırılmış ve ölçeğin orijinal hali ile kıyaslanmıştır. 45 kişilik bir gruba deneme amaçlı uygulanan ölçeklerde, ifade eksikliği olduğu bildirilen sorular yeniden gözden geçirilmiştir.

2.1. Bireylere İlişkin Sosyo-Demografik Özellikler Veri Formu

Araştırmacılar tarafından literatür taranarak hazırlanmış 25 sorudan oluşan bir veri toplama formudur. Bu form, bireylerin demografik bilgilerini (cinsiyet, eğitim, medeni durum, meslek), antropometrik ölçümlerini (boy uzunluğu, vücut ağırlığı, BKİ), sağlık bilgilerini (sigara alkol kullanma durumlarını), beslenme alışkanlıklarını içeren sorulardan oluşmaktadır.

2.2. Tiksinme Eğilimi ve Duyarlılığı Ölçeği (TEDÖ-R)(DPSS-R)

Yiyeceklere karşı tiksinme ile sağlık ilişkisinin değerlendirilmesi için planlanan bu çalışmada ilk olarak benzer çalışmalar incelenmiştir. Çalışmamızda katılımcıların Tiksinti Eğilimini ölçmek için geliştirilmiş 16 maddelik TEDÖ-R ölçeği kullanılmıştır. 16 maddelik taslak ölçek için 5 dereceli Likert tipi bir anket formu hazırlanmıştır. Böylece anketi cevaplayan her bir katılımcı her bir maddeye beş alt ölçek boyutunda tepkide bulunmaktadır. Bunlar; “1-Hiç 2-Nadiren 3-Bazen 4-Sık Sık 5-Daima” şeklindedir. Ankette bulunan tiksinme eğilimi için tüm maddeler olumlu olduğundan dolayı puanlamada değişikliğe gidilmemiştir. Böylece her bir anket (veri toplama aracı) için bir tiksinme eğilimi puanı elde edilmiştir. Puanın yüksek olması tiksinme eğiliminin yüksek olduğunu belirtmektedir.

2.3. İstatistiksel Analiz

İstatistiksel analizler ve TURCOSA (Turcosa Analytics Ltd Co, Turkey, www.turcosa.com.tr istatistik yazılımı ve AMOS 23 programları kullanılarak yapılmıştır. Tüm istatistiksel testler için tip I hata (α) 0.05 olarak belirlenmiş ve sonuçlar raporlanmıştır.

Demografik verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığı Shapiro-Wilk testi ile belirlenmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırmalarında Student t testi, bağımsız üç ya da daha fazla grubun ortalamalarının karşılaştırılmasında Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Numerik değişkenlerin aralarındaki ilişkilerin incelenmesi Pearson Korelasyon katsayısı ile yapılmıştır.

Her bir madde puanı ve ölçek puanları için tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için; madde analizi ve ikiye bölme ile madde analizi değerlendirildi. İç tutarlık güvenilirliği (internal consistency reliability) maddelerin benzerlik düzeyini ve maddelerin ölçmek istediği yapının ayrımını belirleyen Cronbach's alpha katsayısı (reliability coefficients) ile ve ölçek maddelerinin ölçek açısından kişileri ayırt etmedeki yeterliğini belirleyen madde-toplam korelasyonu (item-total correlation) ile değerlendirildi. Madde toplam puan korelasyonu, test maddelerinden alınan puanlar ile testin puanı arasındaki ilişkiyi açıklar. Madde toplam puan korelasyonunun pozitif ve yüksek olması, maddelerin benzer davranışları örneklediğini ve testin iç tutarlığının yüksek olduğunu gösterir. Genel olarak toplam puan korelasyonu 0.30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derece de ayırdettiği söylenebilir. Güvenirlik analizlerinden test tekrar testi için öğrencilerin ulaşılabilirliğinin olmaması ve paralel testler yöntemi için paralel ölçek bulunamamasından dolayı İkiye bölme yöntemi ile iç tutarlılık için güvenirlilik hesaplanmıştır. Ölçeğin faktör yapısını incelemeye önce örneklemin açımlayıcı faktör analizi için yeterli olduğu Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) katsayısı ile faktörlenebilir olduğu ise Barlett'in küresellik testi ile değerlendirildi. Ölçeğin geçerlik çalışması olarak açıklayıcı (explanatory) faktör analizi ve ölçeğin yapı geçerliği için doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) 'nın bir sonucu olarak RMSA, uyum iyiliği indeksi ve NFI karşılaştırmalı uyum iyiliği indeksleri incelenmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Tanımlayıcı istatistikler

Çalışmaya katılan 375 kişiden 205'i (% 54,7) erkekti, 170 kişi (% 45,3) ise kadındı ve çalışma katılımcılarının yaş ortalaması $25,95 \pm 5,97$ yıldı.

3.2. Güvenirlilik analizi

Yapılan istatistiklere göre ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı Cronbach Alfa 0,916, yarıya bölme yöntemi sonuçları da birinci bölüm Cronbach Alfa 0,866 ikinci bölüm Cronbach Alfa 0,841 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca model uyumunun test edilmesi için Hotelling T 2 test istatistiği anlamlı bulunmuştur ($p < 0,001$). Likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenirlilik katsayısının olabildiğince 1'e yakın olması

gerektiğinden bu sonuçlara göre ölçeğin tamamının güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir (Tezbaşaran,1997).

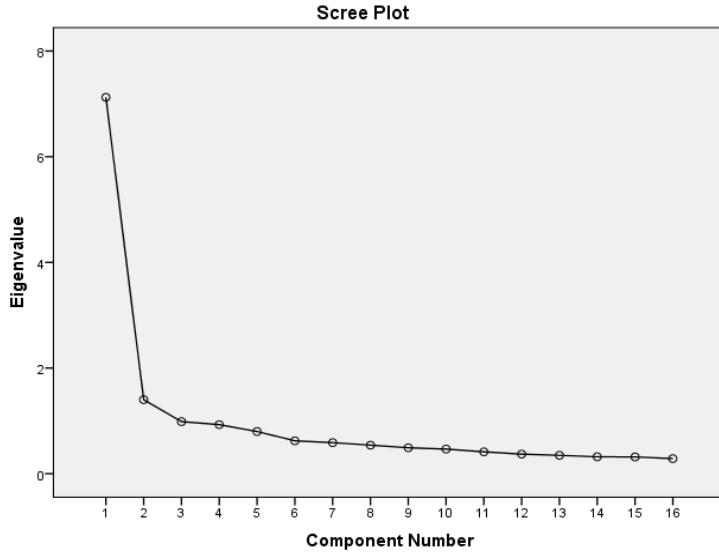
3.3. Geçerlik analizi

Ölçeğin geçerliliğinin değerlendirilmesinde maddeler arasındaki iç tutarlılık Cronbach Alpha katsayısı, örneklemden birim sayısının yeterliliği için KMO testi, faktörlenebilirlik için Barlett testi ve Madde analizi yapılmıştır (Şeker & Gençdoğan, 2014). Ardından ölçeğin faktörlenebilirliğine uygun olduğu görülmüş ve temel bileşen analizlerinde açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır.

Tablo 1: Faktör analizi uygunluğunun test sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	0.930
Bartlett's Test of Sphericity	<i>p-value</i> <0.001

Çalışmamızda KMO değeri 0.930 dur. $0.930 > 0.60$ olduğu için ve Barlett testi sonucunun anlamlı olması ($p < 0.001$) ölçeğin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (tablo 1). Dolayısıyla maddeler arasında yüksek korelasyonlar olduğu söylenebilmektedir. Çalışmada faktörlerin yüksek ilişki veren maddelerle bir araya gelebilmesi için varimax döndürme metodu kullanılmıştır. Varimax rotasyonu sonucunda ölçekte özdeğeri (eigenvalue) 1' den büyük iki faktör bulunmuştur (Şekil 1). Oluşturulan iki faktörün özdeğerleri sırasıyla 1. Faktör özdeğeri= 7,124. 2. Faktör özdeğeri= 1,402 olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan faktörlerin açıkladıkları varyans yüzdeleri sırasıyla 27.130 ve 26.157'dir. İki faktör birlikte toplam varyansın %53,287'sini açıklamaktadır. Uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonucu oluşturulan ölçeğin faktör yükleri ve açıkladıkları toplam varyans yüzdesi ise Tablo- 2'de verilmiştir.

Şekil 1: İki faktörlü modelin doğrulayıcı faktör analizleri.

Tablo 2: Ölçeğin açıklayıcı faktör analizi

Varimax Rotated Factor Loads			
Maddeler	<i>I</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
6. Disgusting things make my stomach turn.	.830	3.37	1.56
7. I screw up my face in disgust.	.819	3.64	1.17
13. I worry that I might swallow a disgusting thing.	.707	3.57	1.27
5. I feel repulsed.	.677	3.06	1.24
1. I avoid disgusting things.	.627	3.57	1.09
4. I think disgusting items could cause me illness/ infection.	.609	3.13	1.24
14. I find something disgusting.	.558	3.20	1.07
9. When I experience disgust, it is an intense feeling.	.542	3.14	1.21
15. It embarrasses me when I feel disgust.	.725	2.21	1.25
12. I become disgusted more easily than other people.	.710	2.56	1.22
11. It scares me when I feel faint.	.681	2.68	1.29
10. Tiksınme duygusu sık başıma gelir	.677	2.61	1.13
3. It scares me when I feel nauseous.	.640	2.79	1.28
2. When I feel disgusted,I worry that I might pass out.	.624	2.47	1.18
8. When I notice that I feel nauseous, I worry about vomiting.	.546	3.16	1.36
16. I think feeling disgust is bad for me.	.545	3.18	1.37
Açıklanan varyans %		%53,287	

M: ortalama, *SD:* Standart Sapma *I:* Vektör Yükleri

Buna göre oluşturulan ölçeğin tiksinimeyi iyi bir şekilde açıklayabileceği söylenebilir. Faktör analizine göre ölçeğin iki alt boyutu tablo-2’de görülmektedir. Son olarak 16 maddeden oluşan tiksinti eğilimi ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Genel ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.916; 1.faktör 0.866, 2. Faktörün 0.841 olduğu bulunmuştur.

Tablo 3: Madde toplam korelasyonu

Maddeler	Corrected Item Total Correlation	Item removed Cronbach α
1. I avoid disgusting things.	0,525	0,912
2. When I feel disgusted,I worry that I might pass out.	0,610	0,909
3. It scares me when I feel nauseous.	0,651	0,908
4. I think disgusting items could cause me illness/ infection.	0,670	0,907
5. I feel repulsed.	0,673	0,907
6. Disgusting things make my stomach turn.	0,699	0,907
7. I screw up my face in disgust.	0,583	0,910
8. When I notice that I feel nauseous, I worry about vomiting.	0,575	0,911
9. When I experience disgust, it is an intense feeling	0,659	0,908
10. Tiksiniye duygusu sık başıma gelir.	0,666	0,908
11. It scares me when I feel faint.	0,567	0,911
12. I become disgusted more easily than other people.	0,620	0,909
13. I worry that I might swallow a disgusting thing.	0,604	0,909
14. I find something disgusting.	0,620	0,909
15. It embarrasses me when I feel disgust.	0,457	0,914
16. I think feeling disgust is bad for me.	0,530	0,912

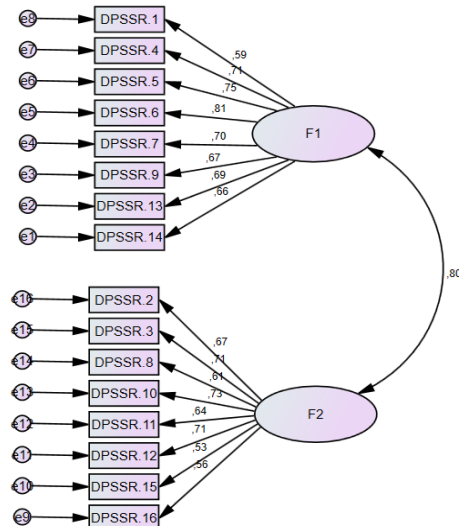
3.4 Tiksiniye Eğilimi Ölçeğine (DPSS-R) İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

DPSSR ölçeğinin orijinal versiyonunda kullanılmış yapının 375 kişilik örneklem ile ne derece uyduğunu test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu amaç doğrultusunda test edilecek olan model 16 gözlenen ve iki latent (FAK1, FAK2) değişken kullanılarak oluşturulmuştur. Söz konusu ölçme modeli için uyum indeksi değerleri, $\chi^2 = 412$, *serbestlik* derecesi= 103, $p < .001$, CFI = 0.88, RMSEA = 0.09, NFI= 0.85 olarak bulunmuştur. Ede edilen sonuçlar incelendiğinde uyum kriterlerine ilişkin değerlendirmeler tablo-4’de gösterilmektedir. Faktör 1 tiksiniye eğilimini, faktör 2 ise tiksiniye duyarlılığını göstermektedir.

Tablo 4: Düzeltilmiş iyilik uyum indeksleri

Goodness of fit indexes	Compliance indicator	Result
Ki-Kare/SD	$\leq 4-5$	4,0
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.08$	0.09
CFI	$0.90 \leq CFI \leq 1$	0.88
NFI	$0.90 \leq NFI \leq 1$	0.85

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, uyum indeksi değerleri model ile verinin uyum gösterdiğine işaret etmektedir. Bu sonuç göz önünde bulundurularak, maddeler arasında hata varyansları ilişkilendirilerek herhangi bir düzeltme yapılmamıştır. Ölçme modeli ve modele ilişkin sonuçlar Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. İki faktörlü analiz için doğrulayıcı faktör analizleri

3.5 Demografik Soruların Ölçek Alt Puan ve Ölçek Toplam Puanına Göre Veri Analizi

Tablo 5'te çalışmaya katılan kişilerin bağımsız faktörlere bağlı Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör toplam ölçeklerinin puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Cinsiyet grubuna bağlı olarak Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör toplam ölçek ortalamaları gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p=0.004$, $p=0.010$ ve $p=0.003$ sırasıyla). Çalışma durumu grubuna bağlı olarak Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör toplam ölçek ortalamaları gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p=0.075$, $p=0.080$ ve $p=0.056$ sırasıyla). Medeni Durum grubuna bağlı olarak Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör toplam ölçek ortalamaları gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p=0.261$, $p=0.171$ ve $p=0.176$ sırasıyla). Tanısı konulmuş hastalık grubuna bağlı olarak Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör toplam ölçek ortalamaları gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p=0.148$, $p=0.206$ ve $p=0.141$ sırasıyla). Sigara kullanımı grubuna bağlı olarak Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör toplam ölçek ortalamaları gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p=0.001$, $p=0.019$ ve $p=0.002$ sırasıyla). Alkol kullanımı grubuna bağlı olarak Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör toplam ölçek ortalamaları gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p=0.006$, $p=0.017$ ve $p=0.005$ sırasıyla). Ana öğün atlama grubuna bağlı olarak Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör toplam ölçek ortalamaları gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p=0.264$, $p=0.128$ ve $p=0.153$ sırasıyla). Ara öğün atlama grubuna bağlı olarak Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör toplam ölçek ortalamaları gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p=0.191$, $p=0.668$ ve $p=0.358$ sırasıyla). Yemek yeme hızı grubuna bağlı olarak Faktör 1, Faktör 2 ve Faktör toplam ölçek ortalamaları gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p=0.027$, $p<0.001$ ve $p=0.001$ sırasıyla). Yemek yeme hızı düzeyleri arasında Faktör 1 değişkeninin çoklu karşılaştırma test sonucuna göre Normal (15-30 dk) ile 15 dakikadan az düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. Faktör 2 değişkeninin çoklu karşılaştırma test sonucuna göre yavaş (30 dk'dan fazla) ve normal (15-30 dk) düzeyleri ile 15 dakikadan az düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. Faktör toplam değişkeninin çoklu karşılaştırma test sonucuna göre yavaş (30 dk'dan fazla) ve normal (15-30 dk) düzeyleri ile 15 dakikadan az düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır (Tablo 5).

Tablo 5: DPSSR ölçek toplam puanı ve alt boyut puanları ile değişkenlerin karşılaştırılması

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör toplam
Cinsiyet			
Erkek (n=205)	25.73±6.83	20.82±6.59	46.55±13.28
Kadın (n=170)	27.84±7.06	22.69±7.45	50.45±13.45
<i>p</i>	0.004	0.010	0.003
Çalışma Durumu			
Çalışıyor (n=71)	25.35±6.71	20.35±6.72	40.70±12.28
Çalışmıyor (n=304)	27.00±7.05	21.98±7.10	48.97±13.05
<i>p</i>	0.075	0.080	0.056
Medeni Durum			
Bekar (n=337)	26.82±7.13	21.84±7.23	48.66±13.28
Evli (n=38)	25.47±5.79	20.18±4.98	45.66±9.41
<i>p</i>	0.261	0.171	0.176
Tanısı Konmuş Hastalık			
Evet (n=41)	28.17±6.54	22.98±7.93	51.15±13.50
Hayır (n=333)	26.49±7.06	21.50±6.93	47.99±12.88
<i>p</i>	0.148	0.206	0.141
Sigara			
Evet (n=97)	24.78±7.72	20.29±7.62	45.07±14.18
Hayır (n=267)	27.46±6.16	22.24±6.74	49.70±12.26
<i>p</i>	0.001	0.019	0.002
Alkol			
Kullanmıyor (n=60)	24.42±6.73	19.67±6.95	44.08±12.92
Kullanıyor (n=314)	27.13±7.00	22.04±7.02	49.17±12.85
<i>p</i>	0.006	0.017	0.005
Ana Öğün Atlama			
Evet (n=202)	27.07±6.97	22.18±7.10	49.25±13.05
Hayır (n=172)	26.26±7.06	21.07±6.98	47.33±12.84
<i>p</i>	0.264	0.128	0.153
Ara Öğün Atlama			
Evet (n=398)	26.84±7.05	21.68±7.14	48.52±13.12
Hayır (n=70)	25.50±6.53	21.28±6.06	46.78±11.27
<i>p</i>	0.191	0.698	0.358
Yemek Yeme Hızı			
Yavaş (30 dk'dan fazla) (n=38)	27.47±8.07 ^{ab}	23.37±7.56 ^a	50.84±14.93 ^a

Normal (15-30 dk) (n=235)	27.25±6.66 ^a	22.53±6.95 ^a	49.77±14.44 ^a
15 dakikadan az (n=102)	25.10±7.20 ^b	19.06±6.42 ^b	44.16±12.53 ^b
<i>p</i>	0.027	<0.001	0.001

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada van Overweld ve arkadaşları (2010) tarafından tikslenme eğilimi ve duyarlılığındaki bireyler arası farklılıkları değerlendirmek amacıyla geliştirilen TEDÖ-R Ölçeği'nin en güncel versiyonunun dilimize uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Tikslenme, fiziksel veya ahlaki açıdan saldırgan bir uyarana karşı gösterilen negatif bir duygusal tepkidir. OKB ve anksiyete kavramı içerisinde tikslenmeyi inceleyen çalışmalar, iğrenme eğilimini (DP) ve duyarlılığını (DS), tanılarla farklı şekilde ilişkili iki yapı olarak tanımlamışlardır. Tikslenme eğilimi, bireyin iğrenmeyi duyma olasılığını tanımlamıştır ve tikslenme hassasiyeti ise, bireyin iğrenme sıkıntısı çekme derecesi olarak tanımlanmıştır. Mevcut araçlar spesifik tanımlar bağlamında sadece tikslenme eğilimini ve/veya sadece tikslenme hassasiyetini değerlendirme eğiliminde olmalarına karşın, Tikslenme Eğilimi ve Duyarlılığı Ölçeği - Revize (DPSS-R) her iki yapıyı da transdiyagnostik olarak ölçmektedir (Georgiadis vd., 2017).

İlk olarak, DPSS-R'nin güvenilirlik analizi yapılmış ve ölçeklerin Türkçe formlarının toplam ve alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayılarının tatminkar düzeyde olduğu görülmüştür.

DPSS-R'nin faktör yapısının orijinal çalışma ile ne ölçüde örtüştüğünü değerlendirmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları uygulanmıştır. Buna göre bu çalışmada oluşturulan 16 maddelik ölçeğin tikslenmeyi iyi bir şekilde açıklayabileceği söylenebilir. Ölçeğin iki alt boyutu olan hem eğilim hem de hassasiyeti ölçmesi durumuna göre bulgular iki faktörlü DPSS-R yapısını desteklemektedir. Ölçeğin Üniversite gençliğinde uygulanması spesifik bir bilgi verebilir.

Vücut ağırlığı arttıkça TEDÖ-R ölçek toplam puan ortalamaları düştüğünden tiksinti eğilimi ve hassasiyeti azalmaktadır. Kadınlarda vücut ağırlığı arttıkça tikslenme eğiliminin ve hassasiyetinin azaldığı sonucuna varılabilir. Bu durumda BKİ arttıkça tiksintinin eğilimi ve hassasiyetinin azaldığı sonucuna varılmaktadır. Bir günde içilen su miktarı arttığında tikslenme eğiliminin azaldığı sonucuna varılmıştır. Gece uyku süresi arttıkça tikslenme eğilimi artmıştır. Bu durumda sabah ve akşam öğününü hızlı tüketen kişilerde tikslenme eğiliminin daha fazla olduğu bulunmuştur.

4.1. Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sınırlamalarına dikkat edilmelidir. İlk olarak, örnekler sınırlı bir alandan toplanmıştır. İkinci olarak, örneklem farklı alanlarda öğrenim gören tüm üniversite öğrencilerini kapsamamaktadır. Bu nedenle sonuçlar tüm ülkeye genellenmemelidir. Çalışma ayrıca liseler, kolejler ve her yaştan yetişkinler de dahil olmak üzere daha fazla öğrenci arasında yapılmalıdır. Daha güvenilir sonuçlar elde etmek için farklı risk gruplarını içeren daha ileri çalışmalara gereksinim vardır. Yeni yapıdaki DPSS-R ile ilgili çok az çalışmanın olması, bu konuyla ilgili daha fazla araştırmaya duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Bu nedenle gıda tikslenme eğilimi olan bireylerde farklı değişkenleri test etmek için odak grup görüşmelerinin kullanıldığı çalışmalar yapılmalıdır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya bölgelerine bağlı olarak, insanların tikslenmeye yönelik tutumları önemli ölçüde farklı olabilir. Bu nedenle TEDÖ-R ile psikolojik durumu ölçen çeşitli ölçeklerin kullanıldığı farklı yaş, hastalık gruplarında ve ülkelerde yapılmasında fayda vardır. Ayrıca tikslenme eğilimi ve duyarlılığının, yeme tercihlerinde, seçici yeme davranışlarında, güncel yiyecek seçimlerinde işlevsel etkilere sahip olup olmadığı da araştırılmalıdır. Ayrıca sağlık profesyonellerinin (diyetisyen, hemşire, doktor vs.) dikkatlerinin bu konuya çekilmesi gereklidir. İğrenme eğilimi ve duyarlılığı olan kişilerde takıntılı kaygılar tespit edilmeli ve sadece bir eğilim değil, aynı zamanda obsesif kompulsif bir bozukluk olabileceği dikkate alınarak tedavi edilmelidir.

REFERANSLAR

- Ammann, J., Hartmann, C., & Siegrist, M. (2018). Does food disgust sensitivity influence eating behaviour? Experimental validation of the Food Disgust Scale. *Food quality and preference*, 68, 411-414.
- Fergus, T. A., & Valentin, D. P. (2009). The Disgust Propensity and Sensitivity Scale-Revised: An examination of a reduced-item version. *Journal of anxiety disorders*, 23(5), 703-710.
- Georgiadis, C. F., Schreck, M., Kemp, J., Freeman, J., Garcia, A., & Case, B. G. (2017). 2.62 The Disgust Propensity and Sensitivity Scale-Revised: Psychometric Properties in a Sample of Youth With Obsessive-

- Compulsive Disorder and Anxiety. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 56(10), S199.
- Haidt, J., McCauley, C., & Rozin, P. (1994). Individual differences in sensitivity to disgust: A scale sampling seven domains of disgust elicitors. *Personality and Individual Differences*, 16(5), 701-713.
- İnozü, M., & Eremsoy, C. E. (2013). Tiksınme ölçeği ile bulaşma/kirlenme bilişleri ölçeği'nin Türkçe versiyonlarının psikometrik özellikleri.
- Olatunji, B. O., Cisler, J. M., Deacon, B. J., Connolly, K., & Lohr, J. M. (2007). The Disgust Propensity and Sensitivity Scale-Revised: Psychometric properties and specificity in relation to anxiety disorder symptoms. *Journal of anxiety disorders*, 21(7), 918-930.
- Sawchuk, C. N., Lohr, J. M., Tolin, D. F., Lee, T. C., & Kleinknecht, R. A. (2000). Disgust sensitivity and contamination fears in spider and blood-injection-injury phobias. *Behaviour Research and Therapy*, 38(8), 753-762.
- Thorpe, S. J., Patel, S., & Simonds, L. (2003). The relationship between disgust sensitivity, anxiety and obsessions. *Behaviour Research and Therapy*, 41(12), 1397-1409.
- van Overveld, M., de Jong, P. J., & Peters, M. L. (2010). The disgust propensity and sensitivity scale-revised: its predictive value for avoidance behavior. *Personality and Individual Differences*, 49(7), 706-711.
- Van Overveld, W., de Jong, P. d., Peters, M., Cavanagh, K., & Davey, G. (2006). Disgust propensity and disgust sensitivity: Separate constructs that are differentially related to specific fears. *Personality and Individual Differences*, 41(7), 1241-1252.
- Woody, S. R., & Tolin, D. F. (2002). The relationship between disgust sensitivity and avoidant behavior:: Studies of clinical and nonclinical samples. *Journal of anxiety disorders*, 16(5), 543-559.

EKLER

Tiksinti Eğilimi ve Duyarlılığı Ölçeği –R (TEDÖ-R)

		Hiç	Nadiren	Bazen	Sık sık	Daima
1	Tiksindirici şeylerden kaçırım.					
2	Tiksinti duyduğumda bayılacaktım gibi hissederim.					
3	Midemin bulanması beni korkutur.					
4	Tiksindirici şeylerin bende hastalığa/enfeksiyona neden olacağını düşünürüm.					
5	Tiksindiğimde itici hissederim.					
6	Tiksindirici şeyler midemi bulandırıyor.					
7	Tiksindiğimde yüzümü buruştururum.					
8	Midem bulandığında kusmaktan endişelenirim.					
9	Herhangi bir şeyden tiksınmek çok yoğun bir duygudur.					
10	Tiksınme duygusu sık başıma gelir					
11	Bayılacaktım gibi hissetmek beni korkutur.					
12	Diğer insanlara göre bir şeylerden daha kolay tiksınırım.					
13	Tiksindirici bir şeyi yutmaktan endişelenirim					
14	Bazı şeyleri tiksindirici bulurum.					
15	Tiksınmiş hissettiğimde utanırım.					
16	Bence tiksindirici hissetmek bana iyi gelmiyor.					

"1-Hiç 2-Nadiren 3-Bazen 4-Sık Sık 5-Daima" şeklindedir.

Not: iletişim: arusoglugulcan@gmail.com Yüksek puanlar tiksınme eğiliminin ve duyarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Tiksinti eğilimi: 1, 4, 5, 6, 7, 9, 13, 14

Tiksinti duyarlılığı: 2, 3, 8, 10, 11, 12, 15, 16. soru